

Fem un passeig !!!

Des del punt de vista social, ha estat punt de trobada de diferents grups de gent i ha acollit festes, concerts, balls i envelats, fires, putxinel·lis, espectacles, terrasses de cafès i també pati d'escola, quan l'escola era a l'actual Ajuntament. Des del punt de vista històric i patrimonial, és testimoni d'una època de gran desenvolupament de la ciutat, el segle XIX.

Vista aèria del passeig del Mar, 1963 (AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: Paisajes Españoles Fotografías Aéreas)

EL PASSEIG DEL MAR és un dels elements essencials de Sant Feliu de Guíxols. Des del punt de vista urbanístic, ofereix un espai de gran bellesa que connecta la ciutat amb la platja i el mar. Els carrers de Sant Feliu van a parar al passeig i aquest ressegueix la badia d'extrem a extrem, fent com una petxina -bé ho diu Gaziel.

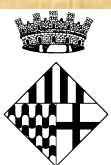
Vista del passeig (esquerra). A sota, el passeig durant l'hivern de 2010 (AMSFG. Fons Albert Gironès. Autor: Albert Gironès)

L'any 1834 es comença la seva urbanització. Els hisendats i els burgesos que, fins llavors, vivien majoritàriament al carrer Major i al carrer dels Arbres es van traslladar al passeig del Mar. Les cases nobles van substituir les cases senzilles i les zones del Raig i dels Guíxols van restar per als mariners i pescadors, que vivien així prop de la platja, que llavors era un espai de treball.

Agraïments:

**Jordi Bellmunt, Albert Gironès,
Lluís Palahí Xargay, Susanna Portell,
Àngela Ribas, Agustí Roldós, Mariona
Seguranyes, Carmen Thyssen-Bornemisza,
Joan Vicente, Museu d'Història de Sant
Feliu, Xavi Simona, Brigada Municipal**

Exposició organitzada per

**Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
Arxiu Municipal**

1. *Bulevards* i passejos

El passeig o *bulevard* és un dels exponents de l'urbanisme modern i es va imposar a Europa cap a mitjan segle XIX. Els passejos amb arbres tenen un antecedent clar en els camins i carreteres arbrades, construïdes a l'antiguitat com a recurs per als exèrcits.

Al s. XVI la naturalesa es reservava per als espais privats -galeries o jardins de les classes benestants- tot i que, als afores de moltes ciutats,

hi havia vies amb arbres, ja fos perquè s'havia deixat de talar, perquè servien com a fites per a marcar els límits o bé per proporcionar ombra als vianants. Sovint conduïen a llocs agradables al costat d'un riu o eren el pas obligat per a arribar a alguna ermita en algunes festes religioses o en aplecs populars.

Vista parcial de Sant Feliu de Guíxols amb el passeig en primer terme, 1899-1911 (AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: desconegut)

Vista general del passeig del Mar, 1895-1905 (AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: Amadeu Mauri)

Progressivament, els espais de relació social d'aquestes ciutats, d'herència medieval (com la plaça del mercat), es converteixen en els llocs on deixar-se veure. Així, els passeigs arbrats esdevenen els llocs on la burgesia i la noblesa poden demostrar el seu estatus i relacionar-se. A mitjan segle XVII, amb el projecte del Grand Cours (Champs Elysées), el passeig arbrat es consolida com a eix vertebrador de l'estructura urbana, convertint-se en un element propi de ciutats i viles importants.

Dones remellant xarxes a l'alçada de la rambla del Portalet, cap a 1915 (AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: desconegut)

Pescadors estenent les xarxes vora la platja, cap a 1930 (AMSFG. Fons Francesc Llorens. Autor: Francesc Llorens)

Els passejos marítims serveixen també per a l'ordenació del litoral i delimiten dos usos ben diferents del mateix espai: l'industrial i el lleure, ja que al segle XIX les nostres platges comencen a ser espais destinats a l'oci i la salut. Aquest és el cas del Passeig Marítim de Sant Feliu de Guíxols, que per la seva especial rellevància urbana, singularitat de paràmetres i bellesa projectual esdevé lloc de referència en l'àmbit de la costa catalana i mediterrània, per extensió.

Extret de: BELLMUNT CHIVA, Jordi. "El Passeig com a element de modernitat urbana" a *L'Arjau* número 63 (agost de 2010)

Vista general del passeig amb xarxes esteses, dècada dels 50 (AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: Campaña, A. i Puig-Ferrán, J.)

2. El passeig durant els segles XVII i XVIII

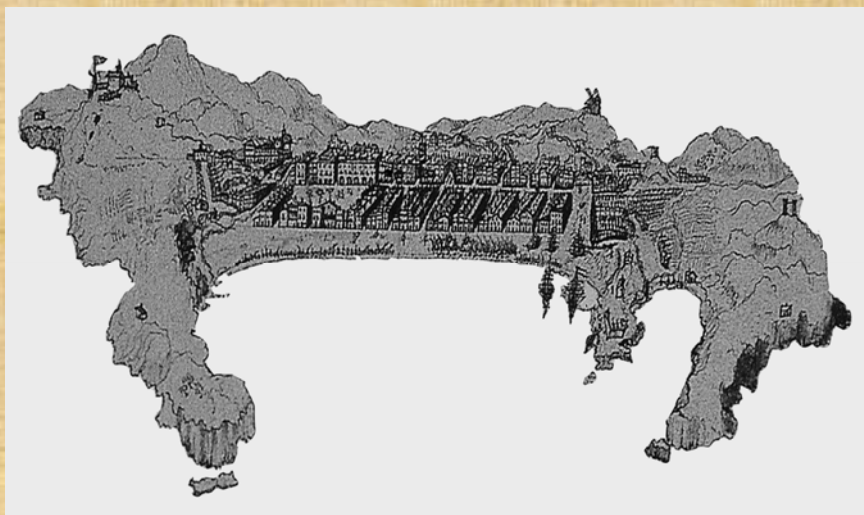
Entre els segles XIII i XIV es va configurar el recinte emmurallat de la ciutat medieval a la riba est de la riera del Monestir (entre les actuals avinguda Juli Garreta i rambla Vidal). La platja s'utilitzava per a les feines de la pesca, per a la construcció de vaixells i com a port natural. Aquestes activitats s'hi van mantenir fins la segona meitat del segle XX, quan l'arribada massiva de turistes va convertir la platja en zona de lleure.

El 1696 les tropes franceses van enderrocar les muralles i van quedar al descobert els darreres de moltes cases de la plaça del Mercat i de l'actual rambla Vidal. L'espai alliberat i l'antic fossar es van anar ocupant lentament. Des del principi, aquest terreny va ser objecte de diversos intents d'urbanització.

Al final del segle XVIII ja hi havia més d'una trentena d'habitatges edificats al sorral davant del mar. Des de mitjan segle XVIII a la platja també s'hi bullia el suro, una indústria vinculada a la producció de vi.

Reproducció d'un gravat del segle XVII que representa el martiri de Sant Feliu amb la ciutat al fons (AMSGF. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: desconegut).

“Bista de la villa de San Feliu de Guixols por el medio día” (1787). Archivo General de Simancas. XXVII-38. Leg. 1119.

Extret de:

BUSSOT, Gerard. *Carrers, cases i arquitectes*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2000.

ESTEVA CRUAÑAS, Lluís. *El passeig del Mar de Sant Feliu de Guíxols compleix 150 anys*. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions del Museu Municipal, 1984.

TORRENT, Joan. “Urbanisme guixolenc vuitcentista” a *Setmanari Àncora* (Festa Major de 1978) i “El passeig del Mar” a *Setmanari Àncora* núm.. 1867 (10-05-1984).

3. El passeig durant el segle XIX

Reproducció d'un quadre pintat el 1889 on es representa la ciutat, el port i la badia (AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñez . Autor: Pellegrin).

El 26 d'abril de 1834 l'ajuntament va acordar plantar dues fileres d'arbres al carrer del Mar per embellir-lo, igual com les que hi havia al carrer dels Arbres (actual rambla Vidal) i al Portalet. Es va batejar el carrer com a Passeig de Cristina.

El 1853 l'arquitecte provincial Martí Sureda va realitzar el Plano Geométrico del carrer del Mar per projectar una nova alineació dels edificis del passeig. I el 1858 el mestre d'obres Josep Gallart va rebre l'encàrrec de fer un nou projecte.

Racó de Llevant des del Fortim cap a 1886-1887 (esquerra) i vista parcial del passeig del Mar el 1889 (Totes dues fotografies corresponen a AMSFG, Col·lecció Espuña-Ibáñez. Autor: Jaume Bertran)

Cap al 1877 es va ampliar el nombre de vies i les de prop del mar es van prolongar fins el Fortí, es va millorar la urbanització i es va plantar la cinquena filera d'arbres. El 1886 es va eliminar una filera d'arbres per donar doble amplària al passeig del Mig, tot permetent que fos escenari de nombroses i multitudinàries activitats.

Extret de: BUSSOT, Gerard. *Carrers, cases i arquitectes. Sant Feliu de Guíxols, dels inicis fins el 1931*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2000; ESTEVA CRUAÑAS, Lluís. *El passeig del Mar de Sant Feliu de Guíxols compleix 150 anys*. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions del Museu Municipal, 1984; TORRENT, Joan. "Urbanisme guixolenc vuitcentista" a *Setmanari Àncora* (Festa Major de 1978) i "El passeig del Mar" a *Setmanari Àncora* núm. 1867 (10-05-1984).

Jaume Bertran i González

L'any 1875 es va establir a Sant Feliu Jaume Bertran i González, fotògraf barceloní que, amb els anys, es convertiria en un dels millors professionals de la província. No tan sols es dedicà al retrat d'estudi, sinó que a partir de l'any 1880 va comercialitzar vistes de Sant Feliu, que exposava als aparadors dels comerços de més anomenada com a reclam publicitari.

Segons la premsa de l'època, al febrer de 1880 va fer una vista general de Sant Feliu i del port tirada des del camí de Tetuan: "*Es de grandes proporciones y sin duda la mejor que hasta la fecha hemos visto*". Es pot deduir que, amb anterioritat a 1880, Bertran havia fet altres fotografies que avui desconexem del tot.

Racó de Llevant vist des del Fortim, 1886-1887 (AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñez. Autor: Jaume Bertran)

Al final dels vuitanta, va editar la seva obra més coneguda i valuosa: l'àlbum *Vistas de San Feliu, por J. Bertran*, que recollia una selecció de les fotografies abans esmentades. L'any 1899 -poc abans de morir- editaria en fototípia diverses targetes postals amb vistes de Sant Feliu i es convertiria en un dels primers fotògrafs que comercialitzava postals a Catalunya.

Racó de Garbí i muntanya de Sant Elm cap a 1885 (esquerra) i vista parcial del passeig el 1889 (Totes dues fotografies corresponen a AMSFG, Col·lecció Espuña-Ibáñez. Autor: Jaume Bertran)

4. El passeig durant el segle XX

El 1914 es van acabar els jardins i es van il·luminar amb un llum elèctric al centre i dos de gas als extrems. Els jardins van ser ampliat de nou l'any 1919. El 1941, amb el finançament de la *Dirección General de Regiones Devastadas*, es va eixamplar la via per als cotxes i es va plantar una renglera de pins als jardins. L'any 1943 van ser construïts els bancs d'obra dissenyats per l'arquitecte municipal Joan Bordàs.

Enderroc del Restaurant Bar Marina, 1972
(AMSFG, Fons Jordi Rabell. Autor: Jordi Rabell)

Construcció del mur de protecció de la platja, a principis dels 40 (AMSFG, Col. Municipal d'Imatges. Autor: Joan Sabater)

Obres d'embelliment del passeig als 40 del segle XX
(AMSFG, Col. Municipal Imatges. Autor atribuït: Vicenç Gandol)

La segona meitat del segle XX el passeig es va transformar amb la substitució dels edificis del segle XIX per blocs moderns. El primer en caure va ser el Casino dels Senyors, enderrocant el 1956. L'any següent el seu espai va ser ocupat per l'hotel Reina Elisenda, inaugurat el 1958. L'any 1972 van desaparèixer els edificis del Bar Sport i l'Hotel Marina. El 1973 un bloc d'apartaments va substituir la Catequística. El 1975 va desaparèixer el nou Casino dels Senyors i cinema Catalunya. Gairebé tota la façana marítima va canviar d'aspecte.

Extret de :

BUSSOT, Gerard. *Carrers, cases i arquitectes*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament, 2000

ESTEVA CRUAÑAS, Lluís. *El passeig del Mar de Sant Feliu de Guíxols compleix 150 anys*. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions del Museu Municipal, 1984

TORRENT, Joan. "Urbanisme guixolenc vuitcentista" a *Setmanari Àncora* (Festa Major de 1978) i "El passeig del Mar" a *Setmanari Àncora* núm. 1867 (10-05-1984)

6. El passeig dels escriptors

Molts escriptors han esmentat el passeig de Sant Feliu en les seves obres, ja sigui convertint-lo en l'escenari d'una acció novel·lada o en el pretext d'un poema, ja sigui per encabir-hi un punt de memòria, o per descriure'l extensament o concisa des de l'òptica de la crònica, de l'estudi o de la recerca.

Ballant sardanes durant la Festa Major, cap al 1900 (AMSFG. Col. España-Ibáñez. Autor: desconegut)

“Sobre el Passeig del Mar hi ha el record dels/ teus ulls i l'emoció dels meus versos./L'amor és més a prop al Portalet,/a la Plaça del Monestir, a la /Porta Ferrada. Ara som els últims/ amants escoltant la tenora i /fitant l'estelada des de llevant/a garbí. Som un sol cos atzurat”.

Guida Alzina al poema “Amor ganxó” del seu llibre *Dicotomia amb blaus*

“El passeig més bell del món/ fet de cinc rambles tan grans/ que ell tot sol desmentiria/ l'ancestral gasiveria/ que ens pengen als catalans/ i on, llavors, el bo i el millor/ s'hi feien grans barretades:/ elles, totes estofades, / i ells, de vint-i-un botó”

Agustí Calvet “Gaziel”, *Goigs de Sant Feliu*

“A quatre passes hi ha el Passeig, tan bonic amb aquelles ginestes i els plàtans, les mimoses i les palmeres, tot d'un verd fosc que brilla sota la llum elèctrica, tot alegre amb la gentada que passeja amunt i avall. Des d'allà ens arriba un soroll estrany, agut i penetrant, com el que fan els nens bufant sobre una herba que tenen agafada entre les dues mans. Va pujant i baixant per l'escala i s'hi afegeixen un segon i un tercer instrument, de to més agut i més greu respectivament. Tombem la cantonada: sota aquells arbres il·luminats, vestits amb vestits negres i barrets negres, enfilats en un cadafal de dos nivells, seuen els músics de la cobla”.

John Langdon-Davies, *Mites i felicitat dels catalans* (publicada simultàniament el 1929 a Londres i Nova York amb el títol original de *Dancing catalans*)

“El passeig i el seu ús formen part de la història de tots i cadascun dels ganxons, de dalt, de baix, de la dreia i de l'esquerra”

Josep Cullerl
Una vila del nou-cents: Sant Feliu de Guíxols

“El passeig és massa gran, hi falta una plaça al centre; la plaça convoca, el passeig estireganya”

Testimoni de Josep Vicente recollit a *L'Empordà, terra de pas* de Jordi Arbonès

El passeig no és només una llenca sorrenca que resseguix el mar des de dins la ciutat, sinó la gent, els arbres, les cases, les terrasses, les olors, els colors..., i també les trobades, les celebracions, el pas, els costums... I entre els uns i els altres el dibuixen, creen la seva geografia, el seu estatus, la seva condició.

Desfilada de Carnaval dels anys 30 del segle XX
(AMSFG. Col·lecció Benet Julià Figueras. Autor: desconegut)

“Veníem en dies de festa i era fàcil coincidir pel passeig amb un o altre d'aquests amics de quan era petit o adolescent sempre acompanyats per les seves parelles i avançant d'ells algun fill en bicicleta.[...] Vaig tornar al passeig i va ser llavors quan vaig veure la dona del gos al costat del meu cotxe i el gos de pèl lluent, que era un dòberman, aixecant la pota sobre la roda. I va ser llavors que vaig reconèixer l'Imma Carenar”.

Toni Sala, *Marina*

“Com si ja portessin dies assajant-ho, s'havien anat acoblant en files ben disposades, de famílies i de parelles, de petits grups d'amics i de joves senyoretes lluint els seus millors vestits... tots, a poc a poc, a passos petits i sense presses, arribaven fins al final i allà giraven i refeien el mateix camí, ara per l'altra banda, saludant somrients o amb barretades aquells amb qui es trobaven i amb bones estretes de mans els nouvinguts... admirats tots, més que sorpresos, de trobar tothom en un mateix lloc on ningú no hi tenia cap feina a fer”.

Amanda Gross, a la seva novel·la *El temps dels Milà*, on Sant Feliu es converteix en Sant Grau de Pujades

“És ton passeig magnífich de llarga balconada/ ahont en temps fredosos ixes á prendre'l sol,/ ensemps que quan transcorra l'estiu, cada vesprada/ allí rebs las besadas que't dona el ventijol”.

Josep Compte, “Oda”, dins *Poesies*

“I quins verds tan lluminosos/ i quins pins i quin oreig!/i quins arbres ufanosos/que guarneixen el Passeig!”

Lada, “Oda a l'encisadora ciutat de Sant Feliu”

“Los trens de recreo cessan:/ni viatja tanta gent:/ y hasta el Passeig, per les tardes, /se va quedant tot desert”.

Joan Compte, “Tardó”, dins *Poesies*

“A dintre vila hi cerco la sombra protectora/ dels plàtans ufanosos del bell Passeig ganxó”.

Enric Bosch i Viola, *Exaltacions i paisatges*

5. El passeig dels artistes

“Vista General de Sant Feliu”, Pere Caymó, 1857. Guaix sobre paper, 73 x 128 cm. (Museu d’Història de Sant Feliu de Guíxols)

Detall de la vista de Sant Feliu de Guíxols de Pons Martí l'any 1889 (AMSFG. Museu d’Història de Sant Feliu. Col. Carmen Thyssen-Bornemisza)

Si hi ha un artista amb qui el passeig hagi quedat del tot identificat, aquest és, sens dubte, Josep Amat (1901-1991). Amat el pinta en èpoques i situacions diverses, tot defugint la fidelitat absoluta i evitant incorporar aquells elements que no li agraden del paisatge, en favor del seu Sant Feliu desitjat i evocat.

Josep Albertí (1913-1993) ofereix visions peculiars d'aquest espai destinat a caminar i resseguir-lo. Ens mostra el seu passeig interior, esclatant de color i de joia, i ens convida a una nova mirada de l'exterior, des de l'“enamorament de fora per trobar els nuclis de dins”, tal com el mateix artista explicava.

Pere Caymó, polític (1819-1878), va pintar el 1857 una de les representacions més antigues conegudes del passeig, amb una visió més propera a la vessant cartogràfica. El quadre de 1889 “Vista de Sant Feliu de Guíxols”, de Jaume Pons Martí (1855-1931), pot considerar-se com una de les primeres visions artístiques de la vila, amb un realisme pictòric i un tractament de la llum que permet plasmar l'entorn amb exactitud.

“Passeig i badia de Sant Feliu de Guíxols”, Josep Amat, ca.1965. Oli sobre tela, 50 x 65 cm. (Museu d’Història de Sant Feliu de Guíxols)

Josep Albertí pintant les palmeres dels jardins Juli Garreta. (AMSFG. Fons Josep Albertí. Autor: desconegut)

Extret de : PORTELL, Susanna; SEGURANYES, Mariona. “Visions Plàstiques del Passeig de Sant Feliu de Guíxols” a L'ARJAU 63 (agost de 2010)

7. El futur del passeig

Vista de la façana de mar cap a 1980
(AMSFG.Fons Joan Canadell. Autor: desconegut)

A banda dels diferents valors que aporta a la ciutat, el passeig del Mar constitueix una de les imatges més conegudes de Sant Feliu de Guíxols. No obstant, el seu prestigi com a espai urbà encara es basa en la imatge del passat, malgrat que les architectures, grups socials i funcions originals pràcticament hagin desaparegut.

De fet, tot i que el passeig del Mar es va arreglar i urbanitzar al principi de la dècada de 1940, la façana marítima es va mantenir intacta fins al final de la dècada dels 50. Al llarg de més d'una dècada es van anar substituint els elegants edificis del segle XIX pels moderns que coneixem en l'actualitat. Aquest procés es va produir juntament amb canvis importants en els costums de la societat, de manera que el passeig es va anar desconnectant de la vida quotidiana de les persones.

Caldria recuperar el passeig per a la ciutat, que les actuacions es programessin dins d'un marc general que les harmonitzés i que es tingués molta cura en respectar l'essència d'aquest espai.

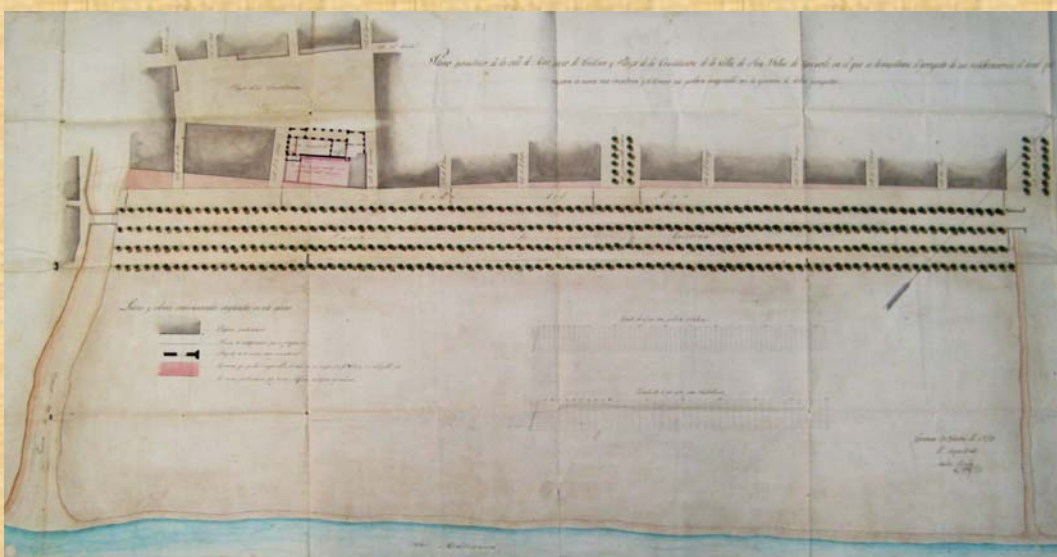
Extret de: VICENTE, Joan. "Un nou segle per al passeig" a L'ARJAU número 63 (agost de 2010)

Boira al passeig, maig de 1998
(AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. Autor: Josep Vidal)

8. Els documents del passeig

L'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols (AMSFG) conserva nombrosa documentació sobre els passejos de la ciutat que ens permeten conèixer com han anat evolucionant aquestes vies en el transcurs de la història, i quines són les activitats que hi han fet els guixolencs. Aquests documents són molt diversos: projectes urbanístics, plànols, memòries, fotografies, impresos, etc. L'Arxiu Municipal també disposa d'una biblioteca auxiliar amb llibres que parlen del passeig, i una hemeroteca amb premsa local que comença a finals del segle XIX i arriba fins els nostres dies.

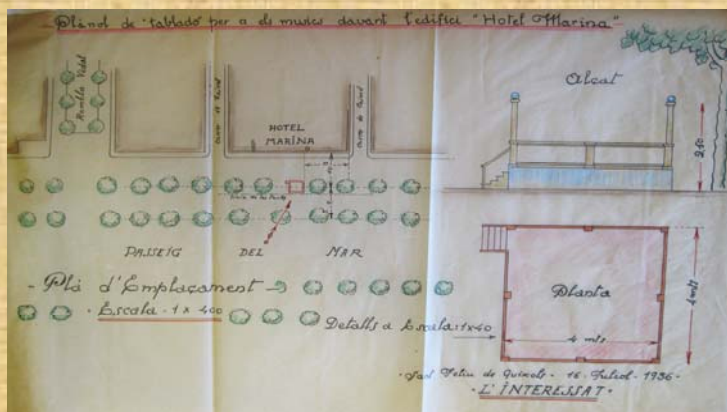

Plànol geomètric del passeig del Mar, 1853 (AMSFG)

Projecte no realitzat per a la instal·lació d'una estàtua de Neptú al passeig entre 1852 i 1876, i plànol per a un *tablado* davant l'Hotel Marina l'any 1936 (AMSFG)

L'Arxiu Municipal és un servei públic obert a tothom. Ens trobareu a l'edifici de la Biblioteca Municipal Octavi Viader (entrada per la carretera de Girona 45-47; o bé pel carrer Joan Surís 28-34, 2n pis).
Tel: 972 32 25 93 / ae. arxiu@guixols.cat

Tot aquest llegat documental té un enorme valor cultural, i per això cal conservar-lo per a les futures generacions. A banda de la documentació produïda per l'Ajuntament des del segle XIV, a l'Arxiu Municipal també s'hi custodia documentació de persones, empreses i associacions guixolencs, que han estat cedides a l'Arxiu per particulars.